

(Nukelta 12 psl.)

"Savižudžio" egzistencija "buržuazinės" ir "tarybinės" mąstysenos šviesoje

Pakilo ir nusileido uždangant „Savižudžio“ spektaklio Brodway'uje, tačiau nei Vilniuje, nei Maskvoje, atrodo, apie šį įvykį dar neužsiminta nė žodžiu. Tyla apie dramaturgą Nikolajų Erdmaną, kurį Maksimas Gorkis vadino „mūsų naujuoju Gogoliu“. Tyla apie buvusio Kaulo dramos teatro režisieriaus Jono Jurašo spektaklį viename pasaulio teatrinių centrų. Mistiška tyla!

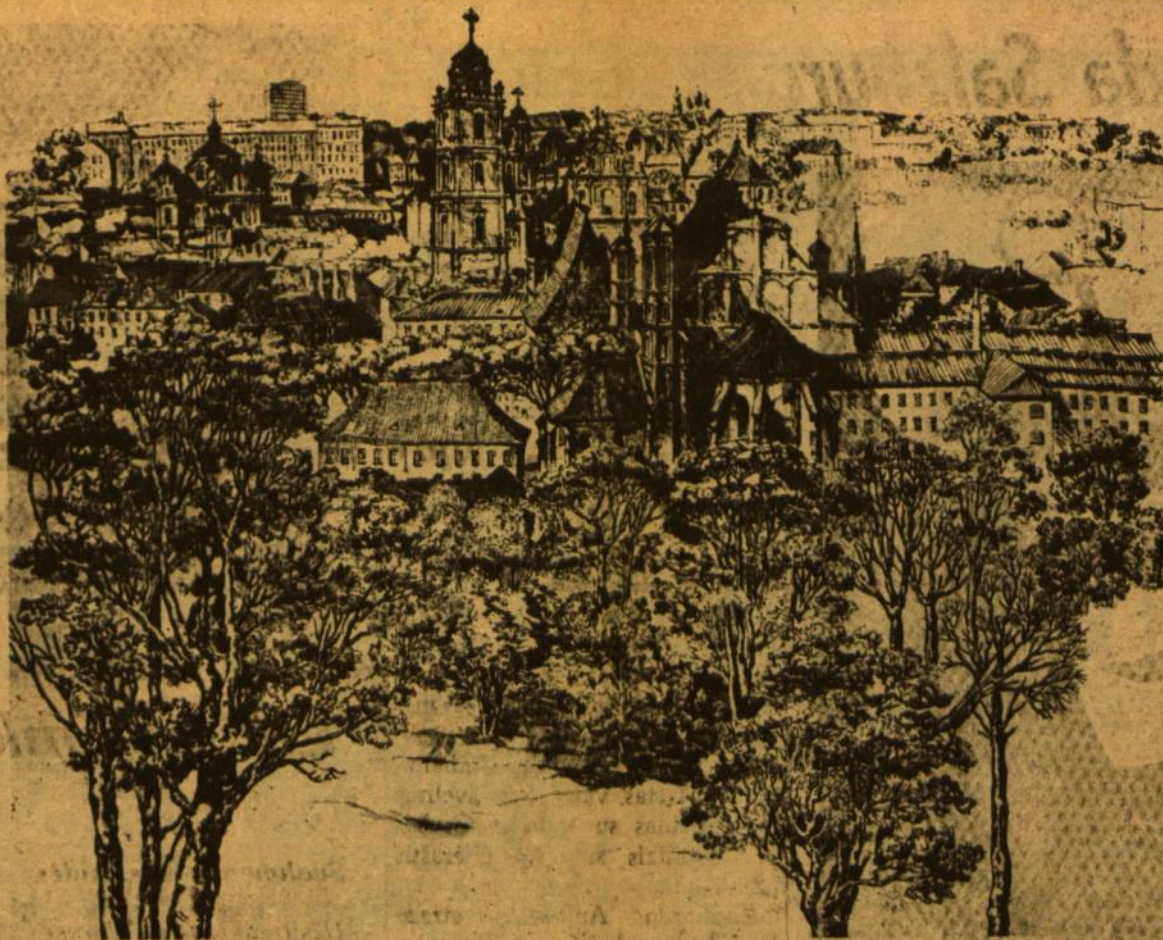
Ką daryti tiems, kurie laukia autoritetingo marksistinio-lenininio nurodymo, kaip šį įvykį vertinti? Vienintelis Maskvos žodis apie „Savižudį“ pasigirdo ne Maskvoje ir ne Vilniuje, bet New York'e. Tai trumpa recenzija amerikiečių kompartijos dienraštyje „Daily World“. Kaip „Savižudį“ vertina kompartija, kuri jau keliasdešimt metų paradižiu kartoja Maskvos liniją? Absoliučiai neigiamai. „Piktinaudžiavimas talentu“ — nedviprasmiškai skelbia antraštė. Recenzentas apraudo „puikaus aktoriaus“ (Derek'o Jacobi'o „nuopuolį“); žavėjęs televizijos serijoje „Aš Klaidijus“, jis dabar „eikvoja savo talentą“ tokioje „menkoje pjesėje“. Režisierius Jonas Jonasas, taip Jurašą vadina „Daily World“ recenzentas, pripildė sceną „kartotinėmis karikatūromis“. Klysta ir kritikai, kuriems pjesė nuviečia tarybinę dabartį. Dar blogiau, anot recenzento, kad „Savižudžio“ spektaklis yra „antikomunistinė propaganda“. Kaip toks, jis tegali pagilinti nesupratimus tarp Amerikos ir Sovietų Sąjungos ir įkainti jų priešiškumą. Tai labai pavojinga, nes pasaulis knibda branduolinių ginklų. Amerikos kompartijos dienraščių recenzentas perspėja, kad menininkai daro didelę klaidą, įsijungdami į tokia veikla, kuri veda prie karo, sunaikinančio žmonių. Išvada logiška ir aiški: statyti pjesę, kur nepatinka Maskvai, reiškia kurti karo pavojų ir priartinti atominę kata-

strofą. Taip „Savižudis“ Brodway'uje veda prie žmonijos savižudystės.

Kai kurie naivūs žmonės vis tiek klaus, kodėl „Savižudžio“ spektaklis neegzistuoja oficialiam Vilniui ar Maskvai? Arba, kodėl praėjus porai mėnesių nuo Nobelio literatūrinės premijos paskyrimo Czesław'ui Miłosz'ui, kurio raštai ir asmenybė taip glaudžiai siejasi su Lietuva, jis dar neegzistuoja oficialioje Lietuvos spaudoje. Tokie klausimai terdo, kad jų klausėjai neįsitenge įsivirti dialektinio materializmo. Sakyt, kad įvykis įvyko, kadangi jis įvyko, yra klaidingo „buržuazinio objektyvizmo“ pavvyzdys. Joks įvykis neegzistuoja atskirai nuo klasių ir ideologinės kovos visame pasaulyje. Kadangi pažangioms jėgoms toje kovoje vadovauja Maskva, nuo kurios priklauso žmonijos ateitis, Maskvai priklauso paskutinis žodis sprendžiant, kas egzistuoja ir kas neegzistuoja.

Bet „Savižudis“ ir Miłosz yra „faktai“ — nenustos burbėje įkūrūs naivuoliai. „Faktai“? Faktai kaip toki neegzistuoja. Tėra „pažangūs faktai“, „reakcionieriški faktai“, „buržuaziniai faktai“ ir „tarybiniai faktai“. Prisiminkime, ką rašė George Orwell: „Kai Vadas sako, kad toks ir toks įvykis „niekad neįvyko“ — reiškia, jis niekad neįvyko. Jei jis sako, kad du ir du yra penki — reiškia, du ir du yra penki“.

Dar tik sumišę žmonės nurodys į New York'o kairių pažūrių savaitraštį „The Nation“, kurio pažūrios kartais sutampa su Maskva, bet kurio recenzentas taip rašo apie „Savižudžio“ spektaklį: „Mūsų šalis... gali pagrįstai didžiulius leidus prabilti dviem galingim nutildytiems, Nikolajaus Erdmano ir Jono Jurašo, balsams“. Ir čia atsakymas aiškus ir paprastas. Kadangi „The Nation“ kartais nesutinka su Maskvos linija, šis savaitraštinis tiktai „kairuoliškas“ ir neturi



Leonas Lagauskas

Senoji Vilniaus panorama (1972)

Nuomonės ir pastabos

Prie darbo reikia ir žodžių - nebūtinai gražių

Gal ir nebloga, jei vis dažniau pasikalbam užsienio lietuvių kultūrinės medžiagos išsaugojimo reikalo. Jeigu vis kalbam, tai turbūt tie sielvartai daugeliui rūpi ir tebėra skaudūs.

Štai ir mano rašinį apie tai atsieliepė ir Vyt. Širvydas (žr. jo str. „Žodžiai gražūs, reikia darbo“, DRAUGAS, 1980. XI. 8).

„tvirtos“ pasaulėžiūros. Ir todėl jis taip klysta „Savižudžio“ atžvilgiu.

Vienas „Savižudžio“ veikėjų taip išsireiškia: „Kai tik mane pradeda žavėti Paryžius, aš pažvelgiu į savo jausmą iš marksistinio taško, ir žavesys pradingsta“. Oficialioji Vilniaus spauda pažvelgė į „Savižudį“ ir Czesław'ą Miłosz'ą iš marksistinio - lenininio taško; išvadoje — jie neegzistuoja.

Komentatorius stengiasi būti ironiškas mano mintims ir asmeniui — tik šiuo atveju gal be reikalo. Be to, ir mano ilgąjį straipsnį jis siekvartai daugeliui rūpi ir tebėra skaudūs.

Štai ir mano rašinį apie tai atsieliepė ir Vyt. Širvydas (žr. jo str. „Žodžiai gražūs, reikia darbo“, DRAUGAS, 1980. XI. 8).

„tvirtos“ pasaulėžiūros. Ir todėl jis taip klysta „Savižudžio“ atžvilgiu.

Vienas „Savižudžio“ veikėjų taip išsireiškia: „Kai tik mane pradeda žavėti Paryžius, aš pažvelgiu į savo jausmą iš marksistinio taško, ir žavesys pradingsta“. Oficialioji Vilniaus spauda pažvelgė į „Savižudį“ ir Czesław'ą Miłosz'ą iš marksistinio - lenininio taško; išvadoje — jie neegzistuoja.

išsprendžia. Tati buvo aiškiai pasakyta.

Esamųjų archyvų - archyvelių ydy bei trūkumų išsimejimas nebūtų sunkus. Bet tai irgi nieko neįsprendyt, tik keltų naujus nereikalingus ginčus, užsigavimus bei ambicingą ir tuščią rungtyniavimą, kurie iš jų „geresni“ ir kurie „nešuns šeko neverti“.

Toks pavyzdys jau yra Vyt. Širvydo pasisakymas apie Amerikos lietuvių katalikų archyvą (ALKA). Niekuo dar neprovokuotas rašėjas jau man daro tartum priekaištą, kad nors ALKA daugeliui lietuvių „apramino neramias mintis“, bet aš ją savo keliuose pražiūrėjęs, jos įrengimui ir tvarkymui dar niekuo nepadėjęs.

Labai gerai, Dieve, padėk ALKAI.

Deja, tik tos pagalbos dar labai daug reikia melsti. Aš lankiausi sveitingame Putname 1979 m. spalio

mėnesį. Idėmiai apžiūrėjau ir ALKĄ — senąjį trobesį su rinkiniais ir bebaigiamą naująjį pastatą. Ir skaičiau maždaug viską, kas apie ją spaudoj buvo rašyta.

Vyt. Širvydas ta proga atpasakoją dr. Juozą Kriaučiūną (ir mano anksčiau skaitytą) liudijimą apie ALKOS reikalus šitokiis žodžiais: „Yra dar maža skola. Reikėtų dar apie 100.000 dolerių sutvarkyti šilumą, vandenį, tinkamas šviesas, lentynas, spintas, ypač nusamdyti kvalifikuotą bibliotekininką ir PRADĖTI klasifikavimo darbą“.

Tas ir buvo matyt, ir mano čia pabrėžtieji žodžiai kaip tik viską patvirtina. Vadinasi, p. Širvydai gal nereikėjo manęs ironizuoti dėl „nuobodaus rašto“. Aš visiškai galėjau priartiti dr. J. Kriaučiūno nuomonei.

Bet Vyt. Širvydas jau tiesiogiai daro man ir asmenišką priekaištą. Girdi, savo laiku aš tik konspektiškai prisidėjęs Bačiūno Fondacijos idėjai paremti, bet nepamirėjęs per 20 metų nė vieno savo „praktiškai apčiuopiamo darbo Amerikos lietuvių archyvam išlaikyti“ (!).

Neminėjau, nes neturiu kuo labai girti. O gal neįtariau, kad dar daugiau įvairius mūsų Širvydus nuobodinti.

Bet taip griežtai vardu išsuktas, dabar galėčiau pridėti, kad vis dėlto savo turėta medžiaga iki šiol esu truputiuką parėmęs tris lietuviškus archyvus Amerikoje, o dviem archyvams turėjau laimės parūpinti kitų asmenų paliktą gana vertingą kultūrinį turtą.

Sunkokai rastumėm herojų, kurie viską įgalėtų ir mokėtų „praktiškai“ padaryti. Pavyzdžiui, pastatyti archyvų rūmus, tuo pat metu juos pripildyti, išlaikyti administraciją, „atlikti klasifikavimo darbą“ ir t. t. Jau nekalbant apie tyrinėjimą ir panaudojimą mokslo veiklams rašyti.

Aš iškart tiek tikrai negalėčiau — ir nenorėčiau.

Per pastaruosius keturis dešimtmecius mano nusistatymas buvo kitoks — reizinuojantis, labai ribotas, siauras.

Aš labai vis rūpinuosi ir tebedirbu, idant į lietuvišką archyvą (labai laimingai atveju, jei man pasisektų) būtų, susidarytų ir liktų kas nors daugiau mažiau kultūriškai vertingo padėti.

Gal nekuklu, bet kam nors ir tokių juokingų ambicijų leistina turėti.

Naujas kalbotyros tomas

— „Is lietuvių kalbotyros istorijos“, serijinio leidinio „Lietuvių kalbotyros klausimai“ XX tomas, išleistas Vilniuje praėjusių metų pabaigoje. Leidinį paruošė Lietuvos Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institutas. Knyga 240 psl. Šiame tome įspalvinta nemažai įdomios, vertingos ir naujos medžiagos apie du žinomus lietuvių kalbos tyrinėtojus — Kazimierą Būgą (1879-1924) ir senosios lietuvių kalbos atstovą Konstantiną Širvydą (1579 - 1631). Dauguma skelbiamos medžiagos susijusi su jų gyvenimu ir darbais. Įdomūs ir skelbiami laiškai, kai kurie jų pirmą kartą. Studijinius rašinius parengė: A. Vanagas, A. Sabaliauskas, V. Balaišis, J. Karaciejus, K. Pakalka, K. Morkūnas, E. Grina; veikiančė, Gaila, kad šio gero leidinio tiražas labai mažas, — tik 1000 egz.

Juk menka tebutų nauda, kad ir iš gražiausių archyvų rūmų, ir net bių jų administracijos samatų, jeigu nebūtų kas vertingo padėti.

Tam tikslui irgi turi padirbėti šimtai ir tūkstančiai žmonių. Tegū ir vien „gražiais žodžiais“ pirmlauts.

Bronys Raula

PS. Labai apgalvestauju, kad Myk. Širvydai mano „neramios mintys“ apie archyvus, matyt, buvo taip nuobodžios, jog savo komentaroje jis nepasirūpino net mano vardą teisingai parašyti. Vardas str. pradžioje buvo aiškiai padėtas.

Gyvenime ir visuose dokumentuose mano vardas nėra vakarėčių aukštųjų (suvalkiečių) įprastis Bronys, o šiaurės rytų aukštųjų dažniausiai vartojamas ir šitariam Bronys. Todėl nesuprantu, kodėl turėčiau savo žaimes įpročių ir jos garbės nuovokos atsakyti.

Zinoma, tas vardas vis tiek kyla iš lenkiško Bronislavo. Bet kai mes bėdžiai, dabar bėparysim. Gal geriau jo lietuviškų formų nekaprykim, kaip kam ant sėlės užsina. Los Angeles, 1980. XI. 13. B. R.

JAUNOJI MEILĖ

STEPAS ZOBARSKAS

Akinanti pavasarinio rytmečio saulė kiaurai peršvieta susiglamžiusią Pranės sukele, kada ji stovėjo ant akmeninių laiptų ties seklyčios durimis. Tik atsikėlus iš lovos ir delnu pridengus akis, ji atmetė aukštyn galvą ir žiūrėjo į dangų.

Atsiremęs vartelių, aš stebėjau jos kūno linijas, šviesos antplūdžio stipriai išryškintas. Jaučiau, kaip svyla ausys ir kaista veidas nuo tokio reginio, ir nežinojau, ar nusigrįžti, ar ir toliau spoksot.

Pranė, matyt, pajuto mano žvilgsnį, nes staiga atsisuko ir žingterėjo porą žingsnių atgal. Jeigu nebūčiau buvęs keturiolikmetis, ji tikriausiai būtų suspiegęs ir sprukus atgal į seklyčią, bet manęs ji net svečiu nelaikė. Ir kaipgi laikys, kad aš su jos broliu Tadu, nedaug už save vyresniu, kasdien lošiau kortom už agrastų krūmo, ganiau galvijus ir joiau naktigonės ir pievas. Sugrįždavau namo tikiai pietums, nors dažnai Tado motina ir mane pakviesdavo prie stalo. Nenuostabu, kad neišgąsdinav Pranės, atsiradęs prie vartų, gal tik truputį sunervinau, užtikdamas ją tokią apsipešusią.

— Ko čia bastais taip anksti? — sumurmėjo ji.

— Ne taip jau anksti, — atkirtau. — Žiūri į saulę ir nematai, kad jau pusryčiai.

Nebekreipdama į mane dėmesio, Pranė perbraukė ranka per veidą, nusiziovavo ir nubrido rasota žole prie šulinio. Prisiipylė dubenį vandens ir pradėjo praustis. Aš apsisukau ir palikau vartus patenkintas, kad Tadas manęs nematė. Būtų erzinęs kelias dienas už tai, kad sekioju paskui jo seserį. Niekas nežino ir niekas nesužinos, kaip

aš mylėjau Pranę. Ji buvo pati gražiausia merga mūsų sodžiujė, gražesnė net už tas, kurios ateidavo sekmadieniais iš kitų apylinkių ir giedodavo per sumą ant viškų. Kiek kartų sapnavau ją! Štai, ir pereitą naktį stengiausi išgelbėti ją iš arabų sultono rankų, kuris buvo pagrobes ją ir nešėsi ant laukinio žirgo. Šaukiau, vijau, bet mano kojos neklaušė, tarsi būtų iklampusios į šlyną, o rėkti taip pat garsiai neišrečiau.

Iš Pranės sodybos nėjau tiesiai namo, bet pasukau į kalnelį ir atsėdėu po laukine vyšnia. Pakalnėje upės paviršius atrodė mėlynai rūžavas, tartum pats dangus būtų nukritęs į Malaisios vandenį. Po maldyną ramiai vaikštinėjo gandrai, žvejodamas varles ir žuvytes.

Gerai žinojau, kodėl Pranė šyrat atsikėlė su ieseine sukele. Jos svečias, pusbrolis iš Amerikos, per ilgai užsiėmėjęs su ja, pereitą naktį (jie visada kalbėjosi pakuždom), ir kai jis paryčiukais išėjo, ji buvo taip išvargus ir mieguista, kad užmigo nebespėjus nusirengt.

Aš mėgau Joe, jos pusbroli, tiesų, petingą vyrą, kurio aukštyn sušukuoti rudi plaukai raitėsi kaip liepsnos. Jis ir Pranė buvo darni pora šokiuose. Bet jeigu būčiau buvęs suaugęsni ir turtingesnis, būčiau jį vyte vijęs atgal į Ameriką. Būčiau prisipažinęs Pranėi, kad ją myliu. Būčiau pasipiršęs jai. Vėdė, būtime drauge plušė laukuose, drauge šokę ir dainavę šventadienio pavakariams, o atėjus naktčiai, ji būtų miegojus mano glėby, ir jokie sultonai per sapnus nebebūtų jos pagrobę.

Pranė labai pasikeitė, kai Joe pasidarė jos nuolatinis svečias. Žingsniai pagrakstėjo, eidama laikė aukštai iškeltą galvą. Jeigu ji nusišypsodavo kokiam kaimynui, tai jos šypseną tartum sakydavo: žiūrėk, kokią malonę aš tau suteikiau. Anksčiau ji su manim ir Tadu kortomis palošdavo, dabar jau nė į tą pusę nebežiūrėjo. Ji ir i laukus retai beiseina su kitais šieno grėbti, ar vasarojaus pėdų risti. Norėdama įsisteikt jaunam amerikiečiui, visa šeima nutarė laikyti ją toliau nuo darbų, kad rankos nesupleišėtų ir kad nuovargis nesuprastintų veido. Kada tik ji praeidavo pro šalį, visada kvepėdavo neįprastais kvėpalais, kurių Joe privežęs jai iš tolimos Chicago.

Eikš, parodysiu jo dovanas, — pasiūlė kartą Tadas, kai Pranės nebuvo namie. Jis nusivėdė mane į seklyčią — jo sesers miegamąjį ir drabužinę. Ant sienos prikabinėta atviručių su aukštais namais, su laivais, su geleimis ir su automobiliais. Ant tualetinio staliuko, tarp kvepalų ir kremo bonkūčių, stovėjo besišypsancio Joe fotografija.

Nori velniuku pasidaryt? — Tadas paėmė bonkūtę kažkokio skystimo, atkimšo, ištraukė šepetėlį, pamirkė, paėmė mano ranką ir ištepė nagus, kurie pasidarė raudoni kaip kraujas.

Fu, kokia bjaurybė! — sušukau pasišlykštėjęs, ir jau buvau besiruošias nuilazyt, bet Tadas sulaukė.

— Palauk, aš nušuostysiu. Nebijok, neliks nė žymės.

Jis atplėšė gabaliuką vatos, pamirkė kitos bonkūtės skystime ir nuvalė nagus. Paskui pastatė bonkutes ten, kur jos prieš tai stovėjo, ir atidarė stalčių, pilną krautą rūžavų, mėlynų, juodų ir baltų moteriškų daiktelių. Tadas ištraukė rūžavas kelnaites ir mėgino į jų kišką įkišti savo koją. Paskui perbraukė jomis per mano veidą ir sviedė atgal į komodą.

— Švelnios, ar ne? — Jo balse skambėjo pasididžiavimas. — Tai vis jo dovanos.

Mane staiga apėmė pyktis.

— Ar tu nežinai, kad pusbroliai negali vestis?

— Gali, kodėlgi negalės? — atkirtu Tadas. — Brolis ir sesuo negali vestis, bet pusbrolis ir pussegerė gali.

— Jie turi eit pas šventą tėvą ir prašyt leidimo, o kelionė ir leidimas kaštuoja baisius pinigus.

— Ne nereikia prašyt švento tėvo leidimo.

— Sakau tau, kad reikia. Be jo palaiminimo vaikai gimtų kaip beždžionės.

— Iš kur jau tu taip viską žinai?

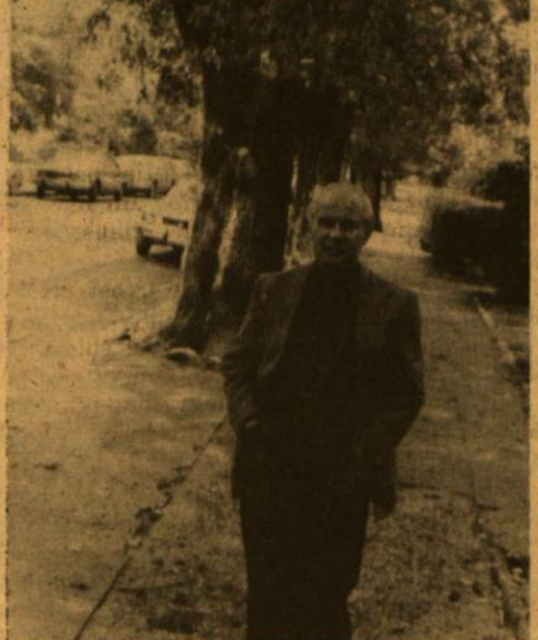
— Knygoj skaičiau.

— Spjaut į tą tavo knygą. Tik palauk, kol apsisėsi, pamatysi, kokie gražūs bus jų vaikai. Ir žinai, kodėl?

— Kodėl?

— Todėl, kad Joe yra labai tolimas pusbrolis, — beveik giminė.

Tą dieną aš su juo nebelošiau kortom.



Rašytojas Stepas Zobarskas

Lietuvos dailininkų paroda Salzburge

RIMA ČERKELIŲNIENĖ

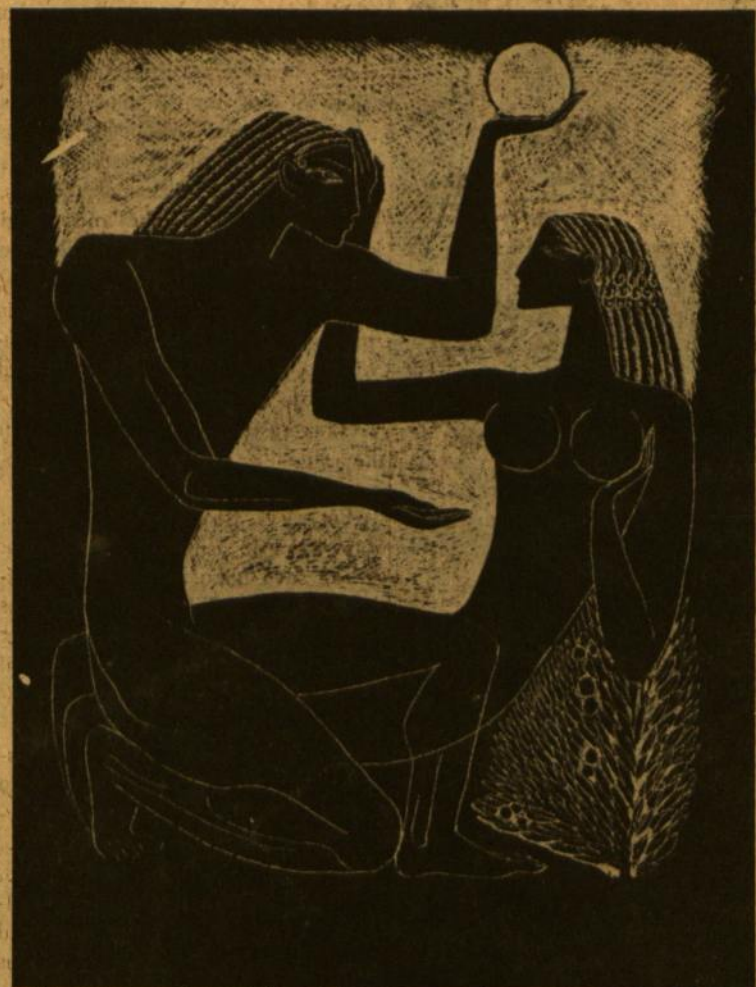
Visą mėnesį, spalio 16 - lapkričio 16, Salzburge, Austrijoje, vyko Lietuvos dailininkų paroda. Tai dailės kultūrinis renginys Vilniaus — Salzburgo miestų draugystės dešimtmečiui paminėti. Paroda sukurta Salzburgo miesto kultūros įstaiga, kuriai talkino Salzburgo muziejus ir Austrijos bei Sovietų Sąjungos bendradarbiaujanti draugija.

Lietuvių dailės ekspozicija buvo įsikūrusi gražioje, gėlėmis apstatytoje aplinkoje, Mirabell parko paviljone. Nedideliame pastate paroda buvo kuklios apimties: išstatyti 64 darbai — 45 grafikos ir 19 akvarelių. Atstovaujami 24 Lietuvos menininkai, iš jų 11 moterų.

Paroda rūpestingai techniškai paruošta ir skoningai apipavidalinta. Ekspozuoti vidurinėsios ir jaunesnės kartos menininkų darbai, sukurti paskutiniųjų penkiolikos metų laikotarpyje. Nėmatyti nė vieno veterano.

Parodoje dominavo grafika: ne tik darbu gausumu, bet ir temų bei išraiškos priemonių įvairumu. Matomos Vilniaus bei Trakų panoramos, improvizacijos liaudies motyvais, portretai ir fantastiški peizažai. Krito į akis Stasio Eidrigevičiaus miniatiūrinė grafika, persunkta siurrealistine nuotaika, turtinga vaizduotė ir gilus žvilgsnis į žmogaus būties paviršius, paveikslas „Laukimas“ su juoda fona matome lyg begalinės erdvės apsuptą moters figūrą su erškėčio krūmu suaugusia. Rankoje moters laiko, lyg langą, šviesu keturkampį, pro kurį matyti jos viltį praradęs veidas.

Idomūs ir Vytauto Valiaus darbai iš ciklo „Lietuvių liaudies motyvai“. Iš jų dviejų senovės, tai lyg ilgai tarp knygų puslapių gulėjusių sudžiūvusių lapų kompozicijos, kuriose išūrimos mūsų bočių vizijos. Techniškai rūpestingai atlikti Raimundo Miknevičiaus ofortai. Ypač kompiškuota kompozicija „Žuvis“, tartum į žūrovą plaukianti. Patraukli ir Stasio Krasausko



Stasio Krasausko „Giesmė giesmė“ iliustracija (1966).

grakščiu linijų grafika, poeto akimis į pasaulį žvelgianti. Birutė Zilytė 1966 metų Vilniaus cikle įdomi tuo, kad ieško esmės jo sienų, vartų ir skliautų fragmentų deriny. Tuo tarpu Vilučio pernai sukurto serigrafijos, Picasso „Guernicos“ itakoje, nėra pilnai kompoziciškai išsprestos. Vien juodos ir raudonos spalvos naudojimas taip pat nesukelia reikiamo išpuošio. Jovaišienės ofortai ir Jukūno serigrafijos darbai, lyg atskiru iškarpu deriniai, ne visuomet pasiekia kompozicinį balansą. Bet idomus Jukūno „Tėvo portretas“, kuriame keliais potėpiais išgauti būdingi veido bruožai.

Akvarelėje dominuoja peizažas, perteiktas impresionistiškai ar ekspresionistišku stiliumi. Algirdas Petrulis prisistato su penkių darbais. Jo spalvos jaukios, lyg virpančios šviesoje. Akvarelė „Augmenija“ jau beveik abstrak-

tas su kolažo elementais. Ignas Budrys savo 1971 metų darbus tęsia senosios lietuvių kartos, kaip Adomo Galdiko, meninės tradicijas. Dirba ekspresyviu mostu, drąsiai naudoja spalvas, yra giliai įsijautęs į gamtą.

Parodoje matomi lietuvių menininkų darbai daugiausia gerai techniškai išbaigti ir meniškai gubiai apipavidalinti. Tačiau juose retai ieškoma naujų meninių sprendimų — daugiausia einama jau seniai kitų pramintais takais.

Lietuvių dailės parodos Salzburge proga išleistas kuklus 12 puslapių katalogas, spausdintas Austrijoje. Deja, jame yra netikslumų — pasigendama trijų dailininkų biografijų ir veltui įeikosi ekspozicijoje trijų darbų, kurių iliustracijos matal kataloge.

Užpurnai Berlyne, Charlotenburgo pilyje, buvo ekspozuoti 35

Mikalojaus Konstantino Čiurlionio originalai, pirmas lietuviško genijaus pastrodymas Vakaruose. Pernai Salzburge, Mirabell parko paviljone, vakariečiai supažindinti su šiuolaikine lietuvių kūryba.

Metraščio giroje

(Atkelta iš 1 psl.)

mai“), su „Paskutiniu prūsu“ ir Suvalkijos šventovių likimu. Yra dar keturi Bradūno įžvalgių glaustumui būdingi eilėraščiai.

G. Tulauskaitės posmai susisiečia su nepriklausomybės metais rašyta moterų daininga poezija. Vyrauja skaištus simbolizmas, įprastas vaizdymas, švelnus bendravimas su gamta. Gražus yra dviejais supintas eilėraščių „Žilvičiui“.

Leonardo Andriekaus atrankoje girdime lyg ir tragišką sąlytį su jūra, Bangos, žvaigždės, tautosakos Žilvinas, palmė, Dievas dalyvauja serafiskųjų stygų koncerte. Poetas blaškosi „tarp dviejų begalybių“, nežino „ar teigti, ar neigti“. Andriekaus įnašai nieko prikišti, jei nebent vaizdinio naujumo stoka.

Atostogaudamas apie bangas eiluoja ir Aleksandras Radžius, anksčiau pastoviai klajojęs tolimose erdvėse. Kaip taisyklė, ir jo poetiniame mąstyme smuikuoja dialektinis netikrumas, tiksliau pasakius, priešpriešų mada: „Susikryžiuoja / kančios ir džiaugsmo lietus“.

Daug veiklaus jausmingumo parodo Jolanta Malerytė. Jos strofų kamuojamą svajingą troškumą, slegia skausmas, lange subtiliza likimas. Poetė gan skoningai rikiuoja savo pamėgtus įvaizdžius, nors, tiesą pasakius, neištrūksta iš imitacijos glėbio.

Pavasario bei vasaros vėjai švilpdami bėgioja Zentos Tenisonaitės eilėraščių lankose. Daug žėrėjimo, spindėjimo, raibulavimų. Daug mirgančių deimantų. Juk pravartu kam nors sekti pavasarišku Birniku ir protarpiais nusukti nuo madingo kraupaus liudėsio. Todėl Z. Tenisonaitė



Vaičiūnas Ratas (1910-1978)

Grafika

Lidija Šimkutė

Suakmenėjusios raidės

Užsitrenkiančiose duryse
Nutilo juokas.
Namuose liko vaikų pasakos.
(Jos šiandien liūdno).
Vakarienės trupiniai
Ant apkrauto stalo
Ir saulėlydžio liekanos
Palangėje.

Nušvinta sienos.
Pro plyšį
Išlindęs skersvėjis
Sumindė
Pasėdę laimę.

Ištartų žodžių pynėje pasiklysta mintys.
Suakmenėjusios raidės slegia užmirusį sakinius.
Pasitraukęs skausmas,
Pagimdo baimę
Ir beldžiasi
Į neprasiveriančias duris.

Neišpildytas pažadas

Nukritusi šviesa
Ant neįskaitomo
Kūno puslapio
Atidengė
Kasdienybę.

noriai žarsto žodžius „lyg žemčiūgus žarsto žibanti ranka“.

Du verlibrus „Nutuliosiam laike“ ir „Rugsėjo pakraštį“ spausdina australietė Aldona Vesčiū-

Nuskriaustas rytojus,
Ištvėręs neišpildyto pažado,
Laukia išganymo.

Kaip ilgai iki rytojaus?

Priskynusi glėbį magnolijos žiedų,
Apsvaigau.

Mėlynas dangus.
Mėlynos ašaros.
Mėlynos mintys.

Kaip ilgai iki rytojaus?

Laukimo valanda tokia ilga,
Kol
Tavo žodis,
Tavo ranka
Man grąžina tikrovę.

Smėlio statulos

Užrakinę duris,
Pakibę raktą po slenksčiu,
Nuėjome.

Kas beatrakins duris?
Kokie žingsniai peržengs slenksčių?

Praeitį sutrupėjo į klausimų disonansus.
Obuolys tapo kartus
Nuvytusiais aistra.

Pastatykime iš smėlio statulas!
Uždekime šventus žuolynus!
Sutrypkime saulės spindulius!
Pasislėpkime rugių laukuose!

eilavimo pulsą.

Pranui Visvydai nelabai sekasi eksperimentuoti įvairia forma. Pats metas jam (taigi man pat) pavidalus, jauste jaučia laisvojo (Nukelta į 4 psl.)

Kitos vasaros pradžioje sugrįžau į Pamalajį. Pranė neberadau. Tačiau Joe, amerikonas, jos vis dėlto nevedė.

— Joe nebūta tokio turtingo, kokiu nesė, — kalbėjo mano motina. — Kad galėtum apmokėti skolas miestelio krautuvėse ir nusipirkti šipkartę Amerikon, turėjo parduoti ir tamabilyių, ir laikrodį, ir net žiedą. Ir išsinešdino iš čia, kaip vilkas uodegą pabrukęs, nė sudiev Pranėi nepasakęs. Vargšėlė užsidarė seklyčioj pati viena ir verkė ištisas dvi paras. Paskui ir ji pati išvažiavo, nebegalėdama prieš žmonės akių pakelti. Gyvenanti kažkur Kaune. Namiškiai labai nenorom atsako, jeigu apie ją paklausi. Piktai liežuviai kalba, kad ji vaiko laukianti, nors niekas tikrai nežino, kaip ten iš tikrųjų yra.

Paskui pridėjo, atsidusęs:

— O tokia gi graži ir svietava mergalė! Tą dieną aš vėl nueėjau į kalnelį, atsisėdau ant akmenis ir beprasmiškai spoksojau į horizontą. Burna džiūvo, nuolat kandžiojau lūpas. Kodėlgi Pranė davėsi tokio balamūto suvedžiojama? klausiau pats savęs. Buvau daug skaitęs apie meilę ir žinojau, kad pasaulis pilnas „amerikonų“, kurie tik ir medžioja tokias gražias, bet nairėjas mergaites, kaip Pranė, o paskui jas palieka Dievo valiai.

Kažin, ar ji tikrai Kaune? Jeigu nėsčiai, ką ji darys su vaiku? Ar begalės ištėkė už kito vyrą?

Prisipažinsiu, kad jaučiau ir palengvėjimą širdy, kai sužinojau, kad Joe iškeliavo patį Vienas. Kaip ten bebūtų, bet aš gi mokiausi Kaune, ir jeigu ji ten tikrai gyvena, anksčiau ar vėliau galėsiu su ja susitikti.

Po kelių dienų vėl aplankiau Tada. Jis buvo draugiškas, kaip visada, nors iš karto ir atrodė truputį atšales. Tik kai paklausiau, ar tebesinėioja kišenėje kortų kaladę, šypseną veide iš karto paplatėjo, ir tuoj pat nutarėm sukursti „dvidešimt vieną“ Pranės seklyčioje. Susėdome ant jos lovos. Viskas atrodė taip, kaip jai namuose esant, tik

nebesimatė kosmetikos bonkucių ir Joe paveikslas buvo dingęs nuo staliuko.

Sulošėm keletą partijų. Tadas visas laimėjo. Po to abu nuėjom į sodą.

— O kurgi sesutė? — paklausiau.

— Mieste? — atsakė Tadas. — Ten gavo gerą tarnybą ir jaučiasi labai patenkinta.

— Kaune?

— Taigi jau Kaune.

— Gal duosi man jos adresą? Norėčiau kada aplankyti ją.

— Kad nežinau, kur yra, — atsakė dvejojdamas. — Ji neseniai persikėlė iš vienos vietos į kitą...

Paskui jis pradėjo klausinėti apie Kauną. Ar ir ten žmonės arkliais važinėja, ar ten yra karvių ir sodų? Ar daug automobilių gatvėse? Į kokią mokyklą einu? Ar žadu pasidaryt mokytoju, daktaru, o gal inžinierium?

— Dar pats nežinau. Per anksti apsispręst.

— Kuo besipasidarytum, Liudai, neužmiršk savo draugo Tado.

— Nebijok, neužmiršiu.

Staiga jis sustojo prie kriaušės, paėmė ilgą kartį ir pradėjo purtint šaką ties pačia viršūne. Didžiulis vaisius nudrubo ant žolės prie pat mano kojų. Jis paėmė kriaušę ir padavė man.

— Jau vakar norėjau nukirsti, bet pagalvoju pasaugosiu, gal tu ateisi.

— Girdi, kaip medus, — gyriau suleisdamas dantis į sultingą minkštimą.

— Kai važiuosi atgal mokyklon, pilną maišą prikriesiu rudeninių. Užteks iki Kalėdų.

Tadas palydėjo iki savo laukų ribos. Kai aš jau buvau beeinas tolyn, jis staiga sulaukė mane už rankovės.

— Atsiminiau! Mama turi Pranės adresą savo maldaknygėlėje. Palauk, tuoj atnešiu.

Tadas peršoko per gyvatvorę už dingo tarp liepų ir berželių. Už kelių minučių grįžo su vokeliu, ant kurio buvo užrašytas Pranės

adresas. Padėkojau jam ir nusirašiau jį į savo užrašų knygutę.

Pranė gyveno Kauno senamiesty, netoli pilies griuvėsių. Senyva pora valgė vakarienę, kai ašėjau į vidų. Jie tiriančiu žvilgsniu peržvelgė mane nuo galvos iki kojų, paskui paklausė, ko noriu.

— Norėčiau pamatyti panele Pranę. Mes esam iš to paties sodžiaus.

— Gal jos giminaitis?

— Tai lyg ir giminė... pusbroliu.

Pats nežinau, kodėl išsprūdo „pusbroliu“, bet senukai patikėjo ir tuoj pakvietė mane prie stalo. Atsisakiau, teisingai, kad jau esu po vakarienes. — Jeigu taip, tai eikit tiesiai į jos kambarį ir palaukit, kol sugrįš, — pasiūlė senutė. — Ji baigs darbą kepkykloj už kokių penkiolikos ar dvidešimt minučių.

Pranės kambarys priminė jos seklyčią. Lova, praustuvė stovėjo už praviros užuolaidos. Apvalus staliukas apdengtas ta pačia staltiese, kurią ji išsiuvinėjo dar būdama namuose. Trys pagalveliai ant sofos, taip pat jos pačios tulpėmis išsiuvinėti. Ant sienos pakabinta madonos reprodukcija.

Atsisėdau ir laukiau.

Po kiek laiko užgirdau senutės žodžius:

— Turi, panele, svečią. Pusbroliu atsilankė. Mokyklinė uniformoj atrodė kaip koks karininkas.

— Mano pusbroliu? — Iš balse Pranė atrodė kiek sumišus. Valandėlė buvo visškai tylu, paskui pasigirdo jos artėjantys žingsniai. Atsidarė durys ir pasirodė ji pati. Aš atsisojau.

Tarsi netikėdama savo akimis, Pranė ilgai žiūrėjo į mane, paskui priėjo ir abiem rankom apkabino mano kaklą.

— Liudas! Koks didelis užaugęs! Vos bepažinau.

Priešais stovėdama, Pranė atrodė daug mažesnė, negu buvau įsivaizdavęs, o jos veidas — išvargęs ir baltas. Tikiai, kai apsi-prausė ir susisukavo, vėl tarsi atjaunėjo ir

pasidarė tokia pat graži, kaip ir anksčiau.

Atsisėdom abu ant sofos. Ji pradėjo klausinėti apie namus. Atrodė, kad mano uniforma ir ūgis padarė jai nemažą įspūdį, nes kalbėdama su manim jau pradėjo vadinti „jūs“.

— Ar vis dar susirenka subatvakariais jaunimas pas mus pasižiot? — Jos balse jau stipriai nostalgiją.

— Susirenka ir šoka, bet nebe taip, kai jūs nėra, — atsakiau.

Pranė nugalbė akis. Jos pirštai nervingai čiupinėjo palaidinę, surado siūlėlį ir pradėjo traukti. Jos nagai šį kartą nebuvo poliruoti.

— O ką žmonės kalba apie mane?

— Nieko, ką gi kalbės.

— Na jau dabar, Liudai. Pusbroliu turėtų būt atviri viens kitam. — Ji žiūrėjo tiesiai man į akis ir šypsojosi. Aš iškaitau.

— Kad tikrai nieko negirdėjau. Antra vertus, man kitų kalbos visiškai nerūpi.

— Jūs labai geras, Liudai. — Ji paėmė mano ranką ir suspaudė tarp delnų. Man net širdis suspurdėjo kaip paukščiukas — kad ji taip laikytų ilgai, ilgai!

Vėliau Pranė atnešė albumą ir pradėjo rodyti naujas, dar nematytas, fotografijas. Viename paveiksle ji stovėjo šalia nediduko, pagyvenusio vyro su šiaudine skrybėle ant galvos ir su cigarete tarp pirštų.

— Tai mano viršininkas, — pasakė ji. — Labai malonus žmogus.

Norėjau paklausti, ar jis vedęs, bet Pranė jau atvertė kitą puslapį ir aiškino kitus paveikslus.

Prieš atsisveikindamas paklausiau, ar ji nenorėtų ateinantį sekmadienį išplaukt laivu už miesto. Kodėl ne, — atsakė ji, — nebent oras būtų labai prastas.

Rytas buvo giedras. Skubėjau prie Vytauto Didžiojo bažnyčios, prie kurios jau laukė Pranė. Ji vilkėjo balta drobine suknele, avėjo lengvais batukais, o rankoje laikė pintinėle. Paėmiau ją už alkūnės ir ve-

eilavimo pulsą. Pranui Visvydai nelabai sekasi eksperimentuoti įvairia forma. Pats metas jam (taigi man pat) pavidalus, jauste jaučia laisvojo (Nukelta į 4 psl.)

džiausi į prielauką, kur pulkavo jauni ir pagyvenę keleiviai. Šauksmai ir juokas rytą darė tarp džiugesni. Kai pasiekėm laivą, ir Pranės veidas, ligšiol rimtas, staiga pralinksėjo.

— Tai pirma mano tokia kelionė, — pasakė ji, apžvelgdama žmones, upę ir dangų. Vėsus vėjelis žaidė jos plaukais ir suknės klostymais.

Pasijudinus laivui iš prielaukos ir pasiekus Nemuno vagą, vyrai ir moterys užtraukė dainą. Pranė įsijungė su savo altu. Jos balsas buvo skambus ir tvirtas. Smalsūs veidai sužiūro į mūsų pusę. Mane apėmė pasididžiavimas. Kai daina nutilo Pranė užsigulė ant laivo krašto ir stebėjo saulėje virpančias bangeles. Miestas nutolo, artėjo abiejose upės pakrantėse kaip tamsiai žalia siena augančios pušys ir eglės.

— Žiūrėk, ten kažkas plaukia.

— Žvilgtelėjau į tą pusę, kur rodė jos pirštą. Taip, ten kažkas plaukė.

— Turi būti labai geras plaukėjas, jeigu drįsta leistis skersai Nemuną.

— Nedidelis čia daiktas! — atkirtau. — Ir aš galiu perplaukti Nemuną. Jei norėsit, šiandien parodysiu, kad ir aš — plaukėjas.

— Ne, ne! — sušuko Pranė. — Jokių būdu neleisiu.

Neduok Dieve, sutrauktų mėšlungis — kas jus beįsigeibėtų vidury upės?

Kačergynę pasiekėm dar prieš pietus. Keleiviai pabiro į visas puses kaip žirniai iš maišo, Pranė ir aš ėjom toliau, palikdami upę, juoką ir muziką, kol priėjome nuošalią veją tarp laukinių gėlių ir minkštos žolės. Eidamas vis bijojau, kad ji nepaklaustų, kodėl mes nepasiliekam su kitais paplūdimy.

Sustojom ir traukėm į plaučius sausą, pušų sakais ir eglių pritvinkusį orą. Paskui aš nusimečiau rūbus ir tik su maudymosi kelnaitėmis atsiguliau aukštelininkas ant žolės. Pranė atsisėdo atokiau, prispaudė smakrą prie kelių, apkabino abiem rankom blauzdas ir užsiėmė.

(Nukelta į 4 psl.)

Nauji leidiniai

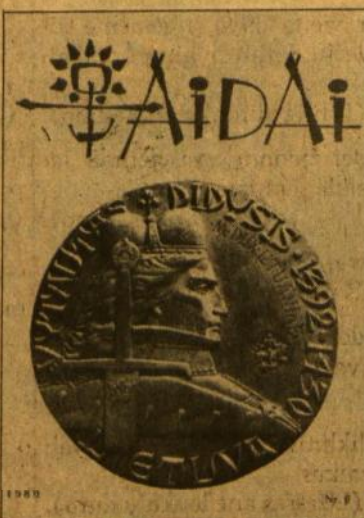
— **AIDAI**, 1980 m. lapkričio — gruodžio mėn., Nr. 6. Mėnesinis kultūros žurnalas. Vyr. redaktorius dr. Leonardas Andriejus, O.F.M., 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Žurnalą leidžia lietuviai pranciškonai. Administruoja Benvenutas Ramanauskas Administracijos adresas tas pat kaip ir redakcijos. Metinė prenumerata 15 dol.

Paskutinis 1980 metų „Aidų“ numeris didžiąja savo medžiagos dalimi skirtas paminėti 550 metų sukaktį nuo Vytauto Didžiojo mirties. Trys mūsų istorikai čia duoda labai įdomius savo svarstymus šia sukaityvine ir istorine tema. Simas Sužiedėlis savo rašte „Lietuva Išorinėje kryžkelėje“ žvelgia į valstybės situaciją Vytauto ir Jogailos nesantaikos kontekste. J. Jakšto straipsniu „Vytautas Didysis, Maskvos kunigaikštija ir totoriai“ įdomiai ir daug kur visai naujais požiūriais nagrinėja Vytauto politiką Rytų kryptimi. Viktoras Gidžiūnas, O.F.M., kelia Lietuvos krikščionybės problemas, rašydamas apie „Lietuvos krikščionišką Vytauto Didžiojo politiką“. Ši kruopšti trijų mūsų istorikų duoklė sukaityvinį „Aidų“ numerį padaro itin vertingą.

Pagerbiamas ir akcentuojamas Nobelio premijos laureatas poetas Czesław Miłosz net šešių puslapių atitinkama medžiaga.

Antanas Rubšys skaitytą patraukia šventojo Rašto studijomis: šiam numerio įsiai nagrinėja Senojo Testamento Dešimt Dievo įsakymų temą, susietą su nuojauta, apreiškimu ir archeologiniais duomenimis.

Apžvalginis žurnalo puslapių B. Balys Raugas peržvelgia JAV Lietuvos bendruomenės atliktus darbus per pastarąjį dešimtmetį; P. Jurkus aptaria Vytauto Kašubos istorines skulptūras, kuriomis papuošti ir šio „Aidų“ numerio puslapiai; atsiveikinama su mirusių pref. Pranciš-



kum Juru; pabrėžiama apšči ai vi suomeninės ir kultūrinės veiklos kronikos.

Naujų knygų skyriuje Aug Raginis recenzuoja Balio Augino poezijos rinkinį „Giesmės žydėjimo metas“ ir dr. Jonas Grinius vertina Antano Vaičiūnaičio versiją Oskaro Milašiaus poeziją — knygą „Septynios vienatvės“.

Pabrėžtina, kad „Aidai“ šiuo metu yra vienintelis reguliariai kas du mėnesius išeinantis kultūros žurnalas išėjimoje. Sunku būtų įsivaizduoti šviesesnį lietuvių, neskaitantį „Aidų“. Nauji metai yra gera proga žurnalą užsi-sakyti arba skubiai prenumerata atnaujinti.

— **PASAULIO LIETUVIS**, 1980 m., Nr. 9. Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Leidžia Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba. Redakcija: Romas Kasparas, Linas Rimkus, Emilija Sakadolskienė ir Romas Sakadolskis (vyr. red.). Spaudžia „Draugo“ spaustuve. Administruoja Daina Kojelytė. Redakcijos ir administracijos adresas: Pasaulio Lietuvis, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Metinė prenumerata — 6 dol., oro paštu — 25 dol., atskiro numerio kaina — 1 dol., dvigubo numerio kaina — 2 dol.

Šiame numeryje: Dvikalbiškumas — palaima ar prakeikimas; Laiko ir erdvės kategorijos ir baltų kalbotyra; Ar bus lemta „broliams artėjams“ toliau kalbėti lietuviškai?; Pabiro mintys šlapus tylos; Ažuolynas po gastrolių; Nijolė Sadūnaitė grįžo į Vilnių; Lietuvių jaunimo žygiai; Dvidešimt antroji Olimpiada Maskvoj; Artėja Pietų Amerikos lietuvių kongresas; Brazilijos lietuvių rūpesčiai; Venecuelos gyvenimo akimirkos; Šeštajai tautinių šokių šventei nuaidėjus; PLB žinios; Pasaulio lietuvių; Mirusieji; Leidiniai; Laiškai; JAV Lietuvių fondas.

Straipsniais, aktualia informacija, estetiniu puslapių suplanavimu, ap-lamai išradingu redagavimu ir pulkia spauda žurnalas yra tikrai pasigėrėtinas.

— **VITOLIS E. VENGRIŠ, LITHUANIAN BOOKPLATES — LIETUVIŲ EKSLIBRIAI**. Lithuanian Library Press, Inc. and Loyola University Press Chicago, Illinois, 1980. Library of Congress Catalog Card Number 80 - 82295. ISBN 0-93204206-6. First printing 2,000 copies. Printed by Morkūnas Press, Chicago. This book is one in a series composing the Ethnic Encyclopedia of Lithuanian Culture in the USA.

Leidinio tekstas duodamas anglų ir lietuvių kalbomis. Knygos redakcinė kolegija: Kęstutis Girnius, Saulius Girnius, Nijolė Gražulis, Algimantas Kezys, Skirma Kondratas ir Barry Kritzberg. Dailininkas ir techninis redaktorius — Petras Aleksa. Dailininkai patarėjai: Vincas Lukas ir Vytautas O. Virkau. Rinkėjas — Aleksandras Pakalniškis, Jr.

Knyga didelio, liuksusinio formato, kupina iliustruota, 248 psl., kaina — 20 dol., gaunama ir „Drauge“. Šiuo metu lietuviai dailininkai ekslibrių kūrėjai yra prasiveržę šioje šakoj ir tarptautines aukštumas, tarptautinėse ekslibrių parodose laimėdami pirmąsias premijas ar šiaip išskirtines vietas. Ypač daug ekslibrius kurančių dailininkų yra pačioje Lietuvoje. Netrukus jų ir išėjimoje. Taigi buvo jau pribrędęs laikas visą šią lietuviškąją meno apraišką istorinė ir dabartinės prasmės sumuotiu vienoje monografijoje.



LITHUANIAN BOOKPLATES LIETUVIŲ EKSLIBRIAI

nio pobūdžio knygoje. Bet reikėjo ir žmogaus, kuris „ekslibrių ligą“ tiesiog šventai sirgtų, gilintųsi į lietuviško ekslibrio šimtmetinę istoriją ir aprėptų visą šiandieninę situaciją. O toks mūsųose yra ekslibrių kolekcionierius ir jų studijuotojas Vitolis E. Vengriš, šios knygos teksto autorius ir visos jos iliustracinės medžiagos organizatorius.

Vargu ar įmanoma šiam leidiniui kuria nors prasme bent ką prikišti. Viskas atlikta profesionaliai. Šios srities taip išleistos knygos dar nebuvo nei Išeivijoje, nei Lietuvoje. Ja galime patys pasidžiaugti, ja galime drąsiai reprezentuoti ir visame ekslibrių pasaulyje. Pirmą kartą tokią apimtį čia apžvelgiamas lietu-



viškų ekslibrių istorija nuo 16-tojo šimtmečio pradžios iki mūsų laikų. Po šios studijos alfabetine pavardžių eile rikiuojami net 44 lietuvių dailininkai, kūrę ekslibrius jau 20-tame amžiuje. Duodama kiekvieno dailininko fotografija, informacinės žinios apie patį dailininką ir jo kūrybą, o po to rodomi bent keli puslapiai kiekvieno dailininko rinkinių ekslibrių.

Kiekvienam vertingą ir gražią knygą mylinčiam, o taipgi menu bei ekslibrių besidominčiam šis leidinys yra tiesiog neįkainojama dovana.

— **ATEITIS**, 1980 m. spalio mėn. Nr. 8. Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos — lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., kituose kraštuose — 7 dol., Pietų Amerikoje — 5 dol., susipažinimui — 7 dol., garbės prenumerata — 15 dol.

Šis numeris dedikuojamas Nijolei Sadūnaitė. Lietuvių fondas, parėmęs „Ateitį“ 500 dolerių auka, skelbiamas šio žurnalo numerio mecenatu. Šiaip visi naujos „Ateities“ puslapiai kupini ideologinių straipsnių, diskusijų, literatūros,

meno, veiklos aprašymų, iliustracijų ir kitokių kultūrinių bei kūrybinių įdomumų. Ypač skaitytąją džiugina jaunų žmonių vėdai ir jaunų žmonių mintys bei raštai.

— **KARYS**, 1980 m. spalio mėn., Nr. 8. Pasaulio lietuvių karių — veteranų mėnesinis žurnalas. Redaguoja Zigmas Raulinaitis. Administruoja Kęstutis Bileris. Redakcijos ir administracijos adresas: Karys, 341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207. Metinė prenumerata — 13 dol.

Puslapiuose daug istorinės bei karinės medžiagos, plati šaulių veiklos kronika. Tik reikėtų vengti tokių lūpsų kaip šį kartą 347 puslapyje: po Vilniaus pilių rekonstrukcijos maketu rašoma, jog taip atrodė pilis Algirdo laikais, kai tuo tarpu iliustracijoje matome ir Zemutinės pilies karališkuosius rūmus ir Sv. Kazimiero koplyčią prie katedros, statytus ne keturioliktą šimtmečio pabaigoje (Algirdo laikais), bet septynioliktą šimtmečio pirmojoje pusėje.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

— **ALBINA KAŠIUBIENĖ, ŽIRGE-LIAI**. Eilėraščiai. Išleido „Laisvoji Lietuva“ 1980 m. Chicagoje. Tiražas 1000 egz. Viršelis Viktoro Liaučaus. Spausdino M. Morkūno spaustuvė Chicagoje. Leidinys 230 psl., kaina — 5 dol., gaunamas ir „Drauge“.

— **MOSU ŽINIOS**, 1980 m. lapkričio mėn. 30 d., Nr. 11. Lietuvių jėzuitų ir Jaunimo centro Chicagoje biuletenis. Redaguoja Antanas Saulaitis, S.J. Administruoja Petras Kleinotas, S.J. Atskiras egzempliorius — 35 centai. Metinė prenumerata paštu — bent 5 dol.

— **SKAUTŲ AIDAS**, 1980 m. lapkričio mėn. Leidžia Skautų sąjungos pirmija. Redaguoja Alė Namickienė, 6041 S. Fairfield Ave., Chicago, IL 60629. Administruoja Malvina Jonikienė, 6346 S. Wash-ton Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 5 dol., garbės prenumerata — 10 dol., garbės leidimo prenumerata — 25 dol.

Romas Viesulas Vatikano muziejuje

Vatikano muziejus įsigijo dailininko Romo Viesulo aplanką „R - 30“, kuris buvo sukurtas Romoje 1979 m., dailininkui būnant American Academy Romoje. Aplankas yra šios fotografijos: „Avi-ža“, „Užkimes fontanas“ (Aqua Paula), „Taurina“, „Gigantas“, „Sala Omega“ ir „Trys naktys“ (Nox). Aplankas sukurtas 30 metų dailininko meno veiklos sukačiai paminėti.

Metraščio girioje

(Atkelta iš 3 psl.)

čiam) įsitikinti, kad poezija negali būti vien tik „vanduo be kietai branduolio“. Reikia vengti atodūsių ir naivaus blaškymosi uosto lūžtėse... O gal pasukti į humoristinį barą?

Perdėm nykų sielovaizdį piešia Česlovas Valdemaras Obcarkas, su jam įgimtu forminiu grubumu jo nuotaikų visuma turi poetinį svorį. Be to, gražiai rimuoja eilutės „Toli horizonte kyla saulė aukštyn“ su „Tavo sapnas vis grimsta gilyn ir gilyn“.

Verta įsiklausyti į Arkadijaus Vinokuro eilėraščių rezistentinį balsą. Žodžiai paprasti, tiesūs, mintys nuogai atviros, jokio išradimo, o vis dėlto virpa autentiškas įkvėpimas. „Aš nūmirstu kartu — su verkiančiu rudeniu“. Kad atgimčiau pavasarį — Be rudenio“. Tai viltingas pasakymas, ir toks įtaigus.

Su viltimi ir aš užsklendžiu recenziją. Sakau: „Dešimtoji Pradalgė“ turi išlekančią vertę. Ankstyvesnės „Pradalgės“ taipogi. Redaktorius Kazimieras Barėnas yra nugalėjęs daug rudenį ir žiemą, kad pastoviai būtų išleidi mi pavasariški metraščio tomai. Jų puslapiuose sukaupta literatūra bus naudinga atečiai. Ateities lietuviams bus malonu pažvelgti į nuožmaus egzodo dvasinį turinį.

(Atkelta iš 3 psl.)

— Argi jums ne per šilta? — paklausiau patylėjęs. Ji pakėlė galvą, bet nieko neatsakė. Tikiai kai saulė stipriau užspirgino ir jos kaktą apspylė prakaitu, aš pasiūliau: — Nusivilkit suknelę.

— Kad nepasiėmiau maudymosi kostiumo.

— O kam reikia? Čia gi niekas mūsų nemato.

— Vis tiek būtų geriau su maudymosi kostiumu.

— Jums nėra reikalo manęs gėdytis. Tikriausia nežinot, kad aš kartą mačiau jus visiškai nuoga.

— Kada?

— Prieš daugelį metų. Berniokas, dar buvau. Vieną vakarą išbėgote iš pirties ir šokot į ežerą, o aš stovėjau už žilvyčių krūmo ir viską mačiau.

— Bjaurybė koks! Tik pagaut ir ausis nusukt!

Juokdamasis, prišliaužiau prie Pranės ir pradėjau atstogstyt sukutėtas sagas. Ji gynėsi, mušdama kumščiu per rankas. Kai sukutėlas nugara vis tiek jau buvo atsegtas, Pranė atsislojo. — Eikit už medžio ir palaukit. Aš pati nusivilksiu.

Kai pagaliau buvo leista sugrįžti, Pranę radau sėdintį su vienu apatinuku. Jos sukutėlė, batukai ir kojines gulėjo dailiai sudėstyti šalia mano rūbų.

— Ką duotumėt, jeigu pasakytumėte didelę paslaptį? — paklausiau šalimais atsėdęs.

— Kokią paslaptį?

— Didelę kaip eglę.

— Ar ir mane liečia?

— Taip.

— Tai pasakykit.

— Dovanai?

— Kad aš čia nieko neturiu su savim, išskyrus keletą sausainių iš mūsų kepyklos. Nusijuokiau.

— Gerai jau, pasakysiu, bet tik pakuždom — kad paukščiukai neišgirstų.

Pranė pasilenkė prie manęs taip arti, kad jos ausies krašteliu prisilietė prie mano lūpų. Kvapą sulaikydama, pasakiau:

— Yra žmogus, kuris jus labai myli.

— Koks žmogus?

— Studentas.

— Studentas? Nepažįstu jokio studento.

— O jis įtikinėjo, kad pažįstat. Jis dar prašė pasakyti, kad jis labai, labai jus myli.

— Negaliu prisiminti jokio studento. Jūs esat vienintelis, kurį aš pažįstu.

— Gerai pagalvokit, prisiminsit.

Pranė vėl patylėjo, paskui paklausė:

— Kokio gi amžiaus tas studentas?

— Jam greit sueis septyniolika.

— Žaliukas! Pranė vėl padėjo smakrą ant sunertų rankų. — Kaip jis gali įsimylėti mano amžiaus merginą?

— Nagi jau kokio amžiaus jūs esat?

— Vyras turi būti vyresnis už moterį nors dviem, trim metais. Gi tas jūsų draugas net aštuoniais metais už mane jaunesnis.

— Amžiaus skirtumas nevaidina jokios rolės meilėje, — pareiškiau, žiūrėdamas jai į akis.

— Vaidina, kurgi nevaidina. Įsivaizduokit, kad tas jūsų draugas veda tokio amžiaus merginą, kaip aš. Po dvidešimties ar dvidešimt penkių metų jūs tebebūtų pačiam gražume, o jo žmona jau būtų sena ir nebe graži. Norom nenorom pradėtų dairytis jaunesnės.

— Jūs niekad, niekad nebūsit negraži, net ir šimto metų sulaukus! — sušukau.

Pranė pažvelgė į mane, ir man atrodė, lyg užuojautos ir dėkingumo šypsena staiga nusileido ant jos lūpų. Ar ji atspėjo, kas buvo tas paslaptinis studentas?

— Daug panelių mačiau mieste, bet tokios gražios kaip jūs neteko matyti.

— Jūs labai, labai man geras. — Pranė ištiesė abi rankas ir apkabino mane.

— Ar jūs vis tebe mylit Jė? — staiga paklausiau patyliškai.

— Nebekalbėkim nieko, — sustabdė Pranė. — Tylėkim. Čia taip ramu ir taip gražu — beveik kaip mūsų sode.

Gulėjau tylėdamas, kol muskui ir sagnariai įsiskaudė. Kai tyla pasidarė nebe pakliama, išslydau iš jos rankų ir prigulėdau veidu prie jos veido.

— Tas studentas prašė, kad aš jus pabučiuočiau.

— Šelmis koks, — sumurmėjo Pranė, tačiau leidosi bučiuojama. Bet kai mano ran-

ka taikstėsi sliuogti giliau, ji pastūmė mane ir pati pašoko ant kojų.

— Liudai, jeigu nesielgsit, kaip pridera inteligentui, aš su jums niekada niekur nebevažiuosiu. Taip ir žinokit.

— Bet kad studentas prašė... — Ieškojau žodžių staiga prasiveržusiai drąsai pateisinti.

— Studentas! Pasakykit jam, kad pirma pieną nuo lūpų nusišluostytų, o paskui pradėtų moteris užkabinti.

Jos žodžiai tėsė man kaip šlapia skara per veidą.

— Būtamėt visai kitokia, jeigu čia sėdėtų Joe, — atkirtau nirsdamas. — Manot, kad aš nežinau, ką jūs naktimis automobilyje išdarinėjot?

— O ką gi mes išdarinėjot? — Dabar ir ji užsidėgė.

— Nevaikinkit šventosios. Pats savo akimis mačiau prie beržynėlio. Mašinoj abu gulėjot. Tikriausia atsidavę jam.

— Tai melas! Taip, buvau jo automobily, na ir kas? Tai nereikia, kad aš jam atsidaviau. Dievas žino, kad aš kalbu teisybę.

— Tai kodėl pabėgote iš namų, jeigu nesilaikėt vaiko?

— Vaiko? Viešpatie brangiausias! Argi namuose žmonės šneka, kad aš išvažiuoju todėl, kad buvau nėščia?

— Taip jau šneka.

Kurį laiką Pranė žiūrėjo kaip apstulbusi paskui įsikniaubė į žoles ir apspylė ašarom.

Jaučiaus, lyg būčiau savo paties namus padegęs. Ilgai tylėjau ir žiūrėjau į ją, nežinodamas, nei ką sakyt, nei ką daryt. Atsiklaupiau ir uždėjau ranką ant jos galvos.

Pranė pasipurtė, ir aš vėl pasitraukiau.

Praėjo nemaža laiko, kol Pranės verkmis aptilo. Ji atsisėdo, pakėlė akis ir ilgai, ilgai žiūrėjo į mane. — Argi ir jūs, Liudai, galvojat, kad aš ištvirkus?

— Ne, ne! — sušukau. — Netikiu nė vienu žodžiu, ką ten kokios bobos pliauska.

Pranė nusišypsojo. Ir vėl tęsėsi ilgoka tyla.

— Bet jūs tebe mylit Jė, tiesa? — paklausiau.

Truputį pasvyravus, Pranė atsakė:

— Ne, nebemyliu.

— Taip jam ir reikia. Jeigu būtų buvęs

padorus vyras, nebūtų jūsų pametęs. Būtų vedęs ir drauge su jums išvažiuavęs į Ameriką.

Pranė prispaudė pirštus prie mano lūpų.

— Nekalbėkit taip apie Jė. Argi nežinot, kad jis miręs?

— Miręs?

— Taip miręs.

Pasirėmiau ant abiejų alkūnių ir žiūrėjau į Pranę, netikėdamas voku ausimis. Ji atidarė rankinuką, išėmė savo su amerikoniškais pašto ženklais ir padavė man Pradalgę sukaitytį lėtai, atidžiai.

„Esu paskutinis iš Jė Belaikių draugų, kurie ji matė gyva. Plaukėm į Ameriką tuo pačiu laivu ir kone visą kelionės laiką praleidom besisiekėdami. Kiek sprendžiu iš jo kalbos ir iš jūsų fotografijos, kurią jis nešiojo piniginėje, jūs jam labai daug reikėt. Jė prisipažino, kaip jis jautėsi paniekintas, kai ji užpuolė skolininkai. Jis nebe galėjęs pažvelgti jums į akis, todėl ir pabėgęs. Bet jis žadėjo greit atiteist jums už visas padarytas nuoskaudas. Žadėjo sunkiai dirbt, kad kaip galima greičiau susitauptų pinigų ir galėtų jus atskviest pas save. Tačiau pasiekus New Yorką, ji išliko baisi nesėkmė. Matot, kai jis vyko į Lietuvą, niekas jam nepasakė, kad reikia išsiimti sugrįžimo vizą. Kadangi Jė nebuvo Jungtinių Amerikos Valstybių pilietis, jam nebuvo leista čia įkelti koją, nežiūrint, kaip jis besiginčijo su imigracijos valdininkais. Jė prisiekdinėjo, kad jis myli Ameriką; vienu metu net puolė ant kelių ir pradėjo bučiuoti grindinį, tačiau ir tai nepadėjo. Jam buvo patarta pasirinkti kelionę atgal į Lietuvą ar į kokią kitą šalį, pavyzdžiui, Argentiną ar Braziliją. Nebeturėdamas kitos išeities, pasirinko Braziliją, bet kai Brazilijos laivas plaukė pro Laisvės statulą, Jė šoko iš laivo ir dingio vandenyse. Kol pakrančių sargyba jį sužvejojo, Jė jau buvo prigrėjęs.“

Atleiskit, kad ateinu pas Tamstą su tokiom liūdnom žiniom, bet aš jaučiu pareigą pranešti tai, ką sužinojau apie mūsų abiejų gerą draugą, a. a. Juozapą — Jė Belaikį.“

Laišką pasirašė kažkoks kunigas.

— Dabar įsitikint, kad Jė nebuvo toks blogas, kaip žmonės jį apšnekojo, — švel-

nai pasakė Pranė.

Grazinau jai laišką ir užsimerkiau. Ast-rus skausmas nudiegė per širdį. Kurį laiką vos begalėjau atsuoiti.

— Užvalgykim, — pasiūlė Pranė. Ji atsi-nešė iš paunksmės pintinėle ir ištiesė man sumuštinį su pomidoru.

— Aš dar nealkanas.

— Jei dabar nesuvalgysim, mėsa sugės.

Žvilgtelėjau į Pranę: vėl atrodė rami. Nė-žymės ašarų nebėliko akyse. Ji valgė kumpį su duona pasigardžiudama, tik kartais sustodama lūpoms ir pirštų galams nusišluostyt.

— Atsivežiau maisto abiem, — pasakė, baigusi valgyti. — Labai prašau nors kas-nelį paragaut.

Pagaliau ir aš pradėjau užkandžiau. Kumpis, duona ir pomidoras buvo tikrai skanūs. Suglėmęs vieną sumuštinį, pa-pa-rašiau antro. Pabaigai Pranė pasiūlė pyra-gaitį.

— Mūsų pačių kepykloj iškeptas, — pridėjo ji.

Aš ir tą suvalgiau. Paskui atsi-gėrim limonado ir sugulėm ant žolės. Tylėjom abu, nes nebeturėjom apie ką kalbėti.

Kai Pranė užsnūdė, aš atsistojaau, pris-paudžiau kumščius prie krūtinės ir tol bėgau aplink veją, kol visiškai pailsau.

Atmetusi rankas ir kojas, Pranė gulėjo aukštelinėka, tarsi ji būtų plaukusi neregimo vandenyno paviršiumi. Saulė jau lei-dėsi ir vakaras, mesdama vėsus šešėlius ant jos pečių. Nemuno prieplaukoje uždūdavo pir-majį signalą.

— Paskubėkim, o tai laivas išplauks be mūsų, — žadinau Pranę.

Greitomis apsi-rėngėm, suvalgėm kumpio, duonos ir pyragaičių likučius, pasi-ėmėm tuščią pintinėle ir abu bridom per zo-lės ir upės pusę. Plėvėsudama balta suknelė ir palaidais plaukais, ji atrodė kaip žuvė-ra, besirušianti kilti į orą.

Tai buvo mūsų paskutinis pasimatymas. Rudenį Pranė ištekėjo už kepyklos savi-ninko. Ji atsiuntė ir man kvietimą į ves-tuves, bet aš ten nepasirodžiau. Nenorėjau dalyvaut savo jaunosios meilės laidotuvėse.

1970